

**Stefan Jakobielski, Włodzimierz
Godlewski, Bogdan
Żurawski, Stanisław
Medeksza, Zbigniew
Doliński, Mahmud at-Tayyeb**

Stara Dongola

Informator Archeologiczny : badania 18, 201

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STARA DONGOLA

Polska Stacja Archeologii Śródziemnomorskiej UW
w Kairze

W wykopaliakach udział wzięli: dr Stefan Jakobielski, Zakład Archeologii Śródziemnomorskiej PAN - kierownik wykopaliak, dr Włodzisław Godlewski (Muzeum Narodowe w Warszawie), mgr Bogdan Żurawski (Zakład Archeologii Śródziemnomorskiej PAN) - archeolog, dr inż. Stanisław Madaksza - architekt, inż. Zbigniew Dolinski - fotograf. Ze strony Sudańskiej Służby Starożytności - inspektor Mahmud at-Tayyeb. Sezon 22.01.1984 r. - 25.02.1984 r. Badania wykopaliskowe prowadzono na czterech stanowiskach archeologicznych w obrębie polskiej koncesji w Starej Dongoli.

1. Stanowisko Kościoła na Planie Krzyża

Kontynuacja prac. Odsłonięto i udokumentowano środkową część kościoła. Prace objęły również usunięcie w części wschodniej budowli wydmy piaseczystej powstałej tam po przerwaniu badań w sezonie 1973/74, a to w celu przededzenia i analizy zasięgu starszej zabudowy na tym stanowisku (odkryta podczas ubiegłej kampanii Budowla z Cegły Wypalanej BX). Wziawszy pod uwagę fakt, że południową i zachodnią część kościoła odkopano w 1982 i 1983 r. ponad 3/4 powierzchni budowli jest obecnie dostępne. Częściowej rekonstrukcji murów Kościoła na Planie Krzyża dokonano, mając przede wszystkim na celu zapobieżenie wtórnemu zawalaniu obiektu przez piasek.

W części środkowej kościoła odkryto zachowaną in situ jedną z (oryginalnie czterech) baz kolumn tworzących rodzaj wielkiego ciborium nad centralną partią budowli, zawierającą niezachowany obecnie element kultowy (krzyż?). Dzięki temu odkryciu komemoratywny charakter kościoła uzyskał dodatkowe potwierdzenie. Wewnątrz budowli znaleziono dalsze zwalone elementy architektoniczne (kapitele, bazy, kolumny), których ilość wzrosła obecnie do 75 obiektów. Na podstawie tego materiału udało się ustalić istnienie (i opracować częściową rekonstrukcję) portyków otwartych do wewnątrz niosących w górnej kondygnacji poszczególne ramiona krzyża, jaki tworzy plan kościoła.

Przy pomocy sondażu badano zabudowę pod posadzkę Kościoła na Planie Krzyża, a mianowicie relikty Kościoła o Posadzce Kamiennej z VII w n.e. (wyróżniono dwie fazy jego założenia: starszą o przedziałach nawowych wyznaczonych kolumnami granitowymi i późniejszą zawierającą filary ceglane; konstrukcja filarów dowodzi, że były tu już sklepienia kopułowe, jedno z najwcześniejszych w nubijskiej architekturze sakralnej) oraz Budowlę z Cegły Wypalanej (BX) z okresu chrystianizacji królestwa Makurii (VI w n.e.). Chodzi tu o założenie komemoratywne o niespotykanym dotychczas planie. Dzięki szczegółowej analizie murów udało się ustalić, że odkryta w 1973 r. krypta i apsyda użytkowane następnie przez Kościół o Posadzce Kamiennej pochodzą oryginalnie ze wspomnianej budowli BX. Tak więc, podczas gdy wschodnia część budowli BX poświęcona komemoracji pochówków w krypcach przypomina założenie kościelne, jej zachodnia część zawierająca m.in. dwa paralelne pomieszczenia orientowane na oś północ-południe nie znajduje analogii w budownictwie sakralnym tego okresu. Warto podkreślić także dojrzałą technikę budowlaną w zakresie operowania cegłą wypalaną już w tak wczesnym okresie. Świadczyć by to mogło o tradycji stosowania tego materiału w Dongoli w czasach przedchrześcijańskich (tzw. kultura Tangasi) inaczej niż w Nubii Północnej, a zatem o rozwijaniu tu mezoickiej tradycji budowlanej, który to fakt nie uzyskał dotychczas archeologicznego potwierdzenia.

2. Stanowisko tzw. Meczet

Prace w tym sezonie dofinansowywane przez Sudańską Służbę Starożytności, miały na celu głównie dokonanie zabezpieczeń budynku i umożliwienie zwiedzania wnętrza górnej kondygnacji. Kontynuowano prace rekonstrukcyjne podwórca i oczyszczanie terenu przed fasadą zachodnią.

3. Stanowisko Kościoła Północno-Zachodni XII w.

Kontynuacja prac wykopaliskowych rozpoczętych w ubiegłej kampanii za pomocą sondażu, nawarstwień sprzed okresu budowy obiektu. Odkryto pozostałości dużej budowli z cegły mieszanej, datowanej na okres klasyczny chrześcijański. Plan tego założenia sugeruje, że nie chodzi tu o wcześniejszy kościół.

4. Nekropola chrześcijańska

Odkryto rozległe cmentarze z okresu klasycznego (IX-XI w.) na północny-wschód od miasta, rozłożone wokół wysokiego komu H, nie badanego jeszcze przez ekspedycję. Odkopane groby (TNH 1-2) o sklepionych nisko komorach z zrybem od strony zachodniej zawierały jak się wydaje pochówki mnichów. Dokonano także szczegółowych pomiarów północno-wschodniej części terenu koncesji polskiej i ustalono nowy przebieg granic badanego obszaru.

S Y R I A

PALMYRA

Polska Stacja Archeologii Śródziemnomorskiej UW
w Kairze

Misja w składzie: doc.dr hab. Michał Gawlikowski (Uniwersytet Warszawski) - kierownik wykopaliak; dr Michał Pietrzykowski - archeolog; mgr inż. arch. Marek Barański. Sezon badań 22.03.1984 r. do 31.05.1984 r.